

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De orthographia dictionum e Graecis tractarum

Johannes <Tortellius>

[Venedig], 12. Nov. 1484

[...] Constantino Robegano notario Tarvisiano Hieronymus Bononius P.S.D.

[urn:nbn:de:bsz:31-299711](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-299711)

- Scripsitq; plura & uaria. Crudis cibis utebatur: & tenui pallio. Pueris semel aut bis tantum teste Laertio usus est: & ancillula quadam ne sexum odisse uideret. Erat ad eum facilis aditus. Euitauit neminem esse popularis. Nec tamen plusquam cum duobus aut tribus ambulabat. Fuere Zenones octo. Primus eleates Pyretis filius teste Apollodoro. Parmenides uero dixit illum fuisse natura filium Teleutagorae: adoptione uero Pyretis. Fuit teste Platone statura pœra: quae uocat sophistam Eleatē. Hunc iuuentore fuisse dialecticam sicut Empedocle rhetoricam testis est Aristoteles. Is cum Nearchum tyrannum: siue Diomedontem perfigare uellet captus est teste Heraclide. Et cum de coniurationibus interrogaret uolens significare tyrannum destitutū: rettulit omnes illius amicos cōscios esse. & cum simulasset se uelle ad illius aurem alloqui: ipsam mordicus apprehensam perforauit. uel teste Demetrio nasum arripuit. Dixitq; ad ciues: admiror uestram uecordiam: si hoc gratia: quae patior tyranno seruire statuitis. Sed cum complices coniurationis perferre cogeret: cōcisam dentibus linguam in os tyranni cōspuit: quo facto ciues tyrannum lapidauerunt. Secundus fuit stoicus: quae supra diximus. Tertius rhodius. Quartus historicus qui Pyrrhi in Italia gesta scripsit: epitomaeque romanarum & carthagenensium regum. Quintus Chryssippi discipulus. Sextus medicus acutae intelligentiae. Septimus grammaticus: cuius epigrammata ferunt. Octauus Sydoni philosophus epicureus qui de regno scripsit. De rebus. De nuptiis. De pietate Thyestae. De amoribus. Comētaria in leges Platōis li. vii.
- Z** ephyrus cum y. graeco scribitur: uentus est occidentalis. De quo Oui. in primo de tristibus:
Nunc zephyrus sero uespere missus adest.
- Z** etis cum t. exili: & i. latino semper apud graecos scriptum coperi. quod multi ex nostris scribant Zetum cum u. in fine & non cum i. Fuit filius Boreae ex Orithyia: & frater Calais.
- Z** ethus dum cum th. aspirato scribitur: fuit teste Homero in xi. odissae: filius Iouis ex Antiopa: & frater Amphionis.
- Z** eugma cum eu. diph. subsequente. g. scribitur: dici potest latine conexio. Nam figura est: quae tunc quoque fit cum plures sensus uno uerbo claudunt. Quod tribus contingit modis. aut in primo uerbo: ut currimus nos & tu. & tunc dicitur prozeugma. In medio: ut tu curris & ille. & tunc dicitur mezeugma. In ultimo: ut Hic illius arma: Hic currus fuit. Similiter Terentius: Hoc tunc obsequium amicos: ueritas odium parit. Et dicitur hysterozeugma cum y. graeco aspirato.
- Z** eusis cum eu. diph. subsequente. s. & i. latino scribitur: fuit pictor Heracleotes maximus sua aetate. i. olympiade quinta: & nonagesima. Hic teste Pli. xxxv. natu. hysto. peniculum ad magnam gloriam perduxit. Opesque tantas acquiriuit: ut institueret donare opera sua: eo quod nullo precio satis digno permutare posse diceret. Aequales eius & aemuli fuere Timates: Androgides: Theompas: & Parrhasius: qui descendisse cum Zeufide in certamine traditur: ut uidimus in dictione Parrhasius. Idem teste eodem Pli. scribitur pinxisse puerum uuas ferentem: ad quas cum aduolarent aues: percussit iratus operi & dixit: Uuas melius pinxi quam puerum. Nam si & hoc consummassem aues ipsae timuissent. Idem etiam Quintiliano teste luminum umbrarumque dicitur inuenisse rationem & plus membrum corporis dedit. Id amplius atque angustius ratur: atque (ut existimant) Homerum secutus: cui ualidissima quaeque forma etiam in foeminis placet.
- Z** euxo cum eu. diph. & x. consonante scribitur: fuit teste Hestio. in theogonia una ex nymphis filia oceani & tethyos.
- Z** odiaicus cum i. latino: & c. exili scribitur: dici potest a nobis aialis. Nam circulus est signorum: quae in formam aialium figurantur: & a ζωον: quod est aial deriuat: ut aries taurus. & reliqua. Cingiturque totum caelum in obliquum: hoc est cancro circulus aeliuū: & capricorno hyemalē contingens. Unde dixit Virgilius in primo georgicorum: Obliquus qua se signorum uerteret ordo.
- Z** opyrus cum y. graeco scribitur: fuit Megabizi filius: cui opera & industria (ut dixit Herodotus i. iiii. hysto.) Darius babylonem cepit.
- Z** uthus cum th. aspirato scribitur: fuit teste Homero in x. odissae: Aeoli filius ex Lepatra.

IOANNIS Tortellii Arretini commentariorum grammaticorum de Orthographia dictionum et graecis tractatuum opus per Hermanum Lichtenstein coloniensem: Venetiis pridie Idus Nouembres accuratissime impressum: Anno salutis. M. CCCC. LXXXIII.

PRIMARIO LITTERARII ORDINIS VIRO CONSTANTINO ROBEGANO
NOTARIO TARVISANO HIERONYMVS BONONIVS .P. .S. .D.

Vorundam Hominum istis temporibus uaniloquentias: qui dum caeteris detrahunt sibi plurimum ascribere opinati: neminem uirum doctum cui non allatrent intactum relinquunt: aequo animo ferre non possum Constantine uir optime. Neque enim ingratitude qua isti hac in re potissimum coarguuntur: quicquam mihi stultius uidetur. Siquidem Guarinus ille Veronensis: Laurentius Vallensis: Arretini: Georgius Trapezuntius: compluresque alii doctissimi: qui romanam linguam maiorum incuria tanquam adificium putre uetustate collapsum: obliteratam prope extinctamque magno cum labore ac studii diligentia restituere

ut his ducibus quædã boni in re litteraria habemus: simus maxime consecuti: caninis moribus undiq; dilaniantur. Nec est qui magnis saltem nominibus parcat. O stoliditatem insulsissimam: ceteros tacebo: de Ioanne Arretino pro loco tantum loquar. Quæ ante laboriosissimum hoc opus orthographiæ apud Latinos inquam habebatur ratio? Nulla prorsus. Latinitas græcitatibus commercio egebat: usq; adeo ut neutram merito nosce putares quæ alteram tantum sciret. Græcæ dictiones ex cuiusque arbitrio scribebantur: nec ulli rationi aderat modus. parum id quidem. At qui codices corruptissimos deprauatissimosque Cicronem: Liuium: Plinium: Quintilianum: Gellium: auctores eloquentissimos uix loquentis habebamus. Historiarum uero græcarum Strabonis: Herodoti: Thucydidis ignari omnino eramus. Quæ impræsentia apud Tortellium diligentissimum auctorem pro locis aperta: ut nunc discipuli præceptoribus olim doctiores sint effecere. Gratia habenda huic reliquisq; q̄ difficiles nobis aditus monstrarunt: gratia habenda essent: Non literas ignorasse (quod de Tortellio audiui quosdam obloqui ausos) publicandi. Qui tamẽ si non unquam aliquid (ut eorum loquamur more) insipidum: aliquid minus gratum promunt: quandoq; bonum Homerum dormitasse etiam recensendum: Non omnis porro posse oia: Non oia eidem deos dedisse ut Annibali Maharbal aio uersandum foret. Ceterum quæ temeritatis atq; ignorantia frontis meæ indelebile stigma inuultu iri præmonitus sum: quippe quæ castigandi operis in quo (ut aiunt) plurima errata: ac perperam dicta sunt: graue & uiribus meis longe imparem puinciam audacter subierim. Vnum profecto nouisse me censura meæ non est tanto operi addere necessaria: aut demere superuacua: neq; nouum opus conficere uoluisset. Verum operam potius dedisse: ut ea archetypa haberentur in exemplar: quæ auctor ipse subtegminis alieni haud idiguis intexerat. Cuius rei Blasium lignaminum patavinum uirum sane integerrimum nec doctum minus tibi quemadmodum familiarum Constantine sincerum testem appello. Is Tortellii sui, p̄ solita in omnes humanitate mihi copiam cui fecisset: omne hac in te consilium meum plane intellexit. Nolle quæ peruertere. percurantem utiq; ut Tortellius non ut Hieronymus scriberet. Siqui tamẽ characteres inuersi: litteræ duplicatae ubi simplices debuissent poni: aut e contra: alia pro alia: exilis pro densa: repetita syllaba: aut prætermissa: interlegendum occurrerint: non meæ inscitia uerum celeritati librario: tribuatur. Nec tamen tales hi erunt errores: ut non facillime castigatus sit culpam in me nullam relaturus benignus interpres. Tu interim bene uale: & quod facis me ama.

EIVSDEM HIERONYMI CARMEN IN PRIMI
IMPRESSORIS COMMENDATIONEM.

Tingere dispositis chartas quicunq; metallis
Cœpit: & insignes edidit aere notas:
Mercurio genitore satus: genitrice Minerua
Præditus æthereæ semine mentis erat
Non illum Cereris: non illum cura Lyæi
Terrenæ tenuit non opis ullus amor:
Copia librorum cupidis modo rara Latinis
Cum foret: auspiciis illius ampla uenit
Improbis inumeris librarius ante talentis
Quod dabat: exigua nunc stipe uendit opus
Historiæ uenere Titus: se Plinius omni
Gymnasio iactant Tullius: atq; Maro.
Nullum opus (o nostri foelicem tæporis artem)
Cellat in arcano bibliotheca situ.
Quem modo rex: quæ uix princeps modo rarus habebat
Quisq; sibi librum pauper habere potest
Redditus hac etiam nuper Tortellius arte
Plurimus: escribas: qua ratione docet.
Hinc eme q̄ lingua cultus cupis esse latina
Hunc eme græmaticus q̄ cupis esse bonus
Quæ geminata notis fuerit tibi syllaba: simplex
Quæue sit: exilis: densaue: doctus eris.
Postmodo qui fuerit grato si comodus usu:
Has memor assiduis plausibus ede preces
Artifici semper studeant pia numina sancto
Vtilis effluxit cuius ab arte liber.

.L. .V. .F.

